

Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея әхлиумумы паракхатчылығың, адалатлылығың ве азатлығың эсасы болуп дурян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан әсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба мүндүрийән вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлығына эе болуп, горкудан ве мөтөчликден азат болуп яшар ялы дүнийәни гурмаклығы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңкы серишдеси хөкмүнде залымлыга ве эзъет бермә гаршы сөвеше галмага межбур болмазлыгыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугына болан ынамыны ыкпар этмегини ве гиңишлейин азатлыкда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары-дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмәге ве әхлиумумы хормат этмәге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хәсиетини әхлиумумы дүшүнмеклигиң улы әхмиетиниң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эасаланып, билим хем-де ылым үсти билен шу хукуклар ве азатлыклар хормат гоймаклыга ярдам этмәге чалышмаклары үчин, ве милли хем-де халкара прогрессив чәрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң – Гураманың агзаларының халкларың арасында-да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чәгинде-де әхлиумумы ве нетижели ыкпар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмәге чалышмалы везипеси хөкмүнде ыглан эдйәр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүнйә инйәрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир-бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйән хемме хукукларында ве азатлыкларындан жыңсына, реңкине, аял-эркеклигине, дилине, сыясы я-да башга гарайышларына, милли я-да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я-да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я-да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өзбашдак доландырмаян я-да өзбашдаклығың башга бир чөклендирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я-да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дәл.

3-нжи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегримесизлиге хукуклыдыр.

4-нжи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я-да табынлыкда сакланмалы дәлдир: гулчулык ве гул сөвдасы әхли гөрнүшинде гадаган эдилйәр.

5-нжи МАДДА

Хич ким гыналмага я-да мертебесини кемсидйән рехимсиз, ыңсаныетсиз гатнашыга ве жеза сезевар эдилмели дәлдир.

6-нжи МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылыгының ыкпар эдилмегине хаклыдыр.

7-нжи МАДДА

Хемме адам канун өңүнде деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8-нжи МАДДА

Хер бир адам Конституция я-да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9-нжы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я-да ковулып билинмез.

10-нжы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйән жєнаят айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылыгың хемме талапларына лайыклықда долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмөге хаклыдыр.

11-нжи МАДДА

Жєнаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тә оңа горанмага әхли мүмкинчиликлерин дөредилєн ачык судуң серетмегинде онуң гүнәси канун эсасында аныкланянча, ол гүнәкәр дөл дийлип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я-да херекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдилєн дөврүнде милли канунлар боюнча я-да халкара канунлар боюнча жєнаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнәкәрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем жєнаятың эдилєн дөврүндәкиден артыкмач жєза чәреси белленилип билинмез.

12-нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайының элдегрилмесизлигине, онуң хабар серишделериниң сырына я-да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13-нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлєтиң чәгинде бир ерден башга ере әркин әркин гитмәге ве өзүне яшамага ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислєндик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гелмәге хаклыдыр.

14-нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлемәге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дөл жєнаят эдилєнлиги үчин, я-да Бирлєшен Миллетлер Гурамасының максатларына ве принциплерине терс гелйән иш эденлиги үчин ызарланылян махалында бейле хак-хукук уланылып билинмез.

15-нжи МАДДА

Хер бир адамың гражданылыга хакы бардыр.

Хич бир адам гражданылыктан я-да гражданылыгыны үйтгедип билмек хукугындан эсассыз махрум эдилип билинмез.

16-нжы МАДДА

Хер бир кәмиллик яшына етен әркек ве аял, жынс аламатларына, миллетине ве динине серетмєзден хич бир пәсгелчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашян махалында-да, никада дуран махалында-да, никаны бозян махалын-да дең дережели хукукдан пейдаланярлар.

Ника диңе никалашян тарапларың әркин ве долы ылалашмаклары эсасында гыйылып билинер.

Машгала жемгыєтиң тебигы ве эсасы өйжүги болуп, ол жемгыет ве дөвлєт тарапындан горалмага хаклыдыр.

17-нжи МАДДА

Хер бир адам эмләге еке өзи-де, башгалар билєн билєликде-де эєчилик эдип билер.

Хич ким эсассыз ягдайда эмләгинден махрум эдилип билинмез.

18-нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азатлыгына хаклыдыр, бу хак өз диниңи я-да гарайшыңы әркин үйтгедип билмеклиги, әркинликде өз диниңе я-да гарайышларыңа өзбашдак я-да көпчүликлейин уюп

билмеклиги, көпчүлүктейин я-да еке-төк ягдайда өврөнмеклиги, худая гуллуку этмеклиги хем-де ритуал дөплери ерине етирмеклиги өз ичине аляр.

19-нжы МАДДА

Хер бир адам эркин дүнйөгарайыша ве оны эркин аян этмөге хаклыдыр. Бу хак хич бир пәстелчиликсиз өз дүнйөгарайышың тарапыны тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары дөвлет арачөклеринден баглы дөл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини өз ичине аляр.

20-нжи МАДДА

Хер бир адам паракатчылыклы йыгнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация межбуры ягдайда гиризиллип билинмез.

21-нжи МАДДА

Хер бир адам гөс-гөни я-да эркин сайланан векиллеринң үсти билен өз юрдуны доландырмага гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдунда дөвлет гуллугына дең ыгтыярлы гирмөге хаклыдыр.

Халкың эрк-ислеги хөкүметинң хөкмүрованлыгының эсасыны дүзмелидир. Бу эрк-ислег вагтал-вагтал ве галп дөл ягдайда гечирилийән, сес азатлыгыны үпжүн эдйән, гизлин ягдайда я-да оңа дең дережедөки башга гөрнүшде гечирилийән, әхлиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийән сайлавларда йүзе чыкмалыдыр.

22-нжи МАДДА

Хер бир адам, жемгыетинң агзасы хөкмүнде, социал үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетинң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыктыкта милли тагаллаларың ве халкара хызматдашлыгың үсти билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдөки, социал ве медени угурлардакы хукугыны өз шахсыетини эркин өсдүрмөге уланмага хаклыдыр.

23-нжи МАДДА

Хер бир адам зөхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зөхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейән адам, өзүни ве машгаласыны яшамага долы үпжүн эдйән, герек болса башга социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилийән, адалатлы ве канагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бөхбидини горамак үчин профессионал союзларьдөретмөге ве профессионал союзлара гирмөге хаклыдыр.

24-нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чөклендирилен иш гүнүни ве вагтал-вагтал берилийән төлегли зөхмет ругсатлары өз ичине алян дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25-нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нөсаг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я-да онуң өзүне баглы дөл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендөки үпжүн эдилмөге болан хукуклары өз ичине алян дурмуш дережесине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйәр. Хемме чага, никалы я-да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26-нжы МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве профессионал билим хеммә эльетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрө, дең дережеде эльетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсасы азаттыклара болан хорматы өсдүрмөге гөнүкдирилен болмалы. Билим әхли халklar арасындакы, жынсы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмек этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының паракатчылыгы голдамак боюнча эдйән ишине ярдам этмели.

Ата-энелериң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакта артыкмач хукуклары бардыр.

27-нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетин медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, эдеби ве чеперчилик зэхмети эсасында дөредилең ахлак ве мадды бэхбитлери горалмалыдыр.

28-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуклар ве азатлыклар долы амала ашырып билер ялы социал хем-де халкара тертип-дүзгүне хаклыдыр.

29-нжы МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өсмеги мүмкин болар ялы жемгыетин өңүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны амала ашырян махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азатлыкларыны долы ыкпар этмеклиги, ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы үпжүн этмек максады билең канун тарапындан кесгитленең чәклендирилмелере сезевар эдилең билинең.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешең Миллетлер Гурамасының максатларына хем-де принциплерине хич хили ягдайда гапма-гаршы гелмели дәлдир.

30-нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я-да айры-айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ёк этмәге гөнүкдирилең хайсыдыр бир иш билең мешгул болмага я-да херекет этмәге берилең хукук хөкмүнде дүшүнилмели дәлдир.